

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

- ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม
- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
- เจตคติกับพฤติกรรมทางสังคม
- ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
- ทฤษฎีโครงสร้างเขาวนปัญญา

2. แนวคิดเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

- ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา
- ลักษณะทางจิตวิทยาและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา
 - ลักษณะทางร่างกายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา
 - ลักษณะทางภาษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา
 - ลักษณะทางอารมณ์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา
 - ลักษณะทางสังคมและการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

- ความสามารถและการรับรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

3. ทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนร่วม

- การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา
- การจัดประสบการณ์สังเกตสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกสถานที่
- เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม

นักจิตวิทยาสังคมได้ให้ความหมายของคำว่าพฤติกรรมทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ กัน แต่ผู้ศึกษาจะเสนอลักษณะที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับงานที่ศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ทรงผล ภูมิพัฒน์ (2538, หน้า 72) ได้ให้ความหมายว่าพฤติกรรมทางสังคมเป็นการปะทะสัมพันธ์กับของคนในสังคม พบปะปรึกษาหารือกัน ทะเลาะวิวาท อิจฉาริษยากัน เกี่ยวข้องกันในกิจกรรมต่าง ๆ

กระบวนการประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นก็คือปฏิกริยาทางสังคม ซึ่งเป็นปฏิกริยาโต้ตอบซึ่งกันและกัน

นอกจากนั้น Mc. Ginnies (อ้างใน ศิริรัตน์ เถлимไทย, 2546, หน้า 11) ให้นิยามว่าพฤติกรรมทางสังคมเกิดขึ้นเนื่องจากอินทรีย์ 2 อินทรีย์หรือมากกว่านั้นก่อให้เกิดการกระทำและส่งเสริมการกระทำของกันและกันจะเป็นโดยตรงหรือโดยทางอ้อมก็ตาม เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องกัน

สอดคล้องกับ เกลียว บุรีภักดี (อ้างใน ลิขิต อุทัยศรี, 2546, หน้า 11) ได้กล่าวว่าพฤติกรรมทางสังคมเป็นการแสดงออกหรือการกระทำซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น เช่นพฤติกรรมเกิดขึ้นเพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพราะผู้กระทำประสงค์ให้มีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น

จากสาระดังกล่าวข้างต้นอันเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมจึงพอจะกล่าวได้ว่าพฤติกรรมทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเองและบุคคลอื่น เป็นพฤติกรรมที่คนเราแสดงออกมาโดยพฤติกรรมตนเองส่งผลต่อผู้อื่นและพฤติกรรมของผู้อื่นส่งผลต่อเรา ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมนั้นมีมากมายหลายประการ ขอกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่สำคัญและส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีสาระสำคัญจากการได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม การเข้าใจพฤติกรรมจะกระทำได้โดยดูทั้งสถานการณ์ทางสังคมและบุคลิกลักษณะพิเศษส่วนตัวที่บุคคลมี และนำเข้ามาในสถานการณ์นั้น ๆ บุคคลแต่ละคนจะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้บุคคล และการเกิดความรู้สึกประทับใจที่มีต่อผู้นั้นในการรับรู้บุคคล และการเกิดความรู้สึกประทับใจอธิบายได้ดังนี้ การรับรู้บุคคลเป็นกระบวนการ

รับรู้บุคคลที่มีความคล้ายคลึงกับกระบวนการรับรู้ทั่ว ๆ ไป การรับรู้และความทรงจำที่เรามีต่อบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการสังคมประกิต การรับรู้ทางสังคม การสื่อความหมาย การคล้อยตาม เจตคติหรือทัศนคติ แรงจูงใจ กลุ่ม โดยอธิบายสาระสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ไว้อย่างคร่าว ๆ ได้ดังนี้

กระบวนการสังคมประกิต เป็นกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้บทบาทสถานทางสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่และรับเอาค่านิยมทางสังคม (Social Values) ความเชื่อที่อยู่ในสังคมนั้นมาเป็นบุคลิกลักษณะของตนเอง สังคมประกิตเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีจิตลักษณะที่สอดคล้องกับสังคมอันเป็นกระบวนการที่บุคคลรับเอาความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ หรือทัศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคมนั้นเอง กระบวนการที่สังคมกล่อมเกลาหรือฝึกฝนให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยการให้เรียนรู้บทบาทสถานภาพและปทัสถานทางสังคมรวมถึงเป็นกระบวนการที่สมาชิกในสังคมเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ดังนั้นกระบวนการสังคมประกิตจึงหมายถึงกระบวนการเรียนรู้สังคมของบุคคลในวัฒนธรรมของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะสร้างบุคลิกภาพตนให้เหมาะสมที่จะอยู่ในสังคมจึงเกิดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีผลทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มสถาบัน หรือองค์การเมื่อบุคคลนั้นเข้าไปเป็นสมาชิกใหม่ กระบวนการสังคมประกิตเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันตั้งแต่เกิดจนสิ้นชีวิต

การรับรู้ทางสังคมและการสื่อความหมาย พฤติกรรมของบุคคลในสังคมย่อมมีผลกระทบซึ่งกันและกันทั้งในทางตรงและทางอ้อม การรับรู้ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ตนเอง (Self Perception) หรือการรับรู้ทางสังคม (Social Perception) จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ การรับรู้ให้เกิดความเข้าใจได้ดีจำเป็นต้องศึกษาการสื่อความหมาย ควบคู่ไปด้วยเพราะเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมากจึงขอกล่าวถึงการรับรู้และการรับรู้ทางสังคม ดังนี้

การรับรู้ มีความหมายว่าเป็นกระบวนการที่สิ่งมีชีวิตพยายามทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อม โดยผ่านทางประสาทสัมผัส (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, หน้า 82) การรับรู้เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การเลือก การจัดระบบและการแปลความหมายของสิ่งเร้า การรับรู้นำไปสู่การรับรู้ทางสังคม การรับรู้ทางสังคมเป็นกระบวนการรับรู้ รู้จัก และเข้าใจบุคคลที่อยู่รอบตัวเราโดยมีปัจจัยต่าง ๆ คือ ลักษณะประจำตัวของบุคคลที่เป็นสิ่งเร้า สถานการณ์แวดล้อมของบุคคลที่เป็นสิ่งเร้า และคุณลักษณะของผู้รับรู้ การรับรู้ทางสังคมกับประสบการณ์มักจะมี ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันโดยประสบการณ์นั้นแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ประสบการณ์ที่เป็นความรู้สึกลึกต่าง ๆ ประสบการณ์ที่สามารถอธิบายเป็นคำพูดได้ และประสบการณ์ที่มีความเป็นนามธรรม

เจตคติกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่ง Zimbardo (อ้างใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, หน้า 140) ได้กล่าวว่าเจตคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งของหรือความคิด เจตคติมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม คือเจตคติจะสามารถใช้ในการทำนายพฤติกรรมทางสังคมต้องมีเงื่อนไข 3 ประการ ซึ่งประกอบด้วยเงื่อนไขดังกล่าวต่อไปนี้

1. เจตคติต่อพฤติกรรมและพฤติกรรมนั้นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน
2. เจตคติเป็นแนวทางที่ทำให้มองเห็นทิศทางของพฤติกรรมในวงกว้าง
3. เจตคติต่อสิ่งใดที่เด่นชัดและหนักแน่น สามารถที่จะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้ บุคคลที่แสดงพฤติกรรมไปตามบทบาทของตนที่ได้รับจะเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนที่กระทำไป การเปลี่ยนแปลงเจตคติจะเป็นไปในลักษณะและปริมาณมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อก้าวถึงพฤติกรรมก็มักจะรู้เจตคติของบุคคลนั้น ๆ ไปด้วย

แรงจูงใจ เป็นเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม แรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมเป็นแรงจูงใจทางสังคม โดยแรงจูงใจมีความหมายถึงเงื่อนไขหรือสภาวะที่ทำให้เกิดพฤติกรรมหรือไปยับยั้งพฤติกรรม หรือที่ไปกำหนดแนวทางพฤติกรรมที่แสดงออก (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, หน้า 159) แรงจูงใจจึงเป็นตัวที่กระตุ้นให้มีการแสดงออกเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยแรงจูงใจนั้นมีสิ่งที่เกี่ยวข้องคือ ความต้องการแรงกระตุ้น แรงผลักดัน ซึ่งแรงผลักดันนั้นมี 2 ประเภท คือ แรงผลักดันปฐมภูมิและแรงผลักดันทุติยภูมิ โดยในแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แรงจูงใจทางสรีระ และแรงจูงใจทางสังคม ดังนั้นแรงจูงใจจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรม หยุดพฤติกรรม และเป็นแนวทางพฤติกรรมที่แสดงออก นอกจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะมีส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมแล้วสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนว่า จะทำให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมแน่นอน คือ กลุ่ม โดยมีรายละเอียดคือ

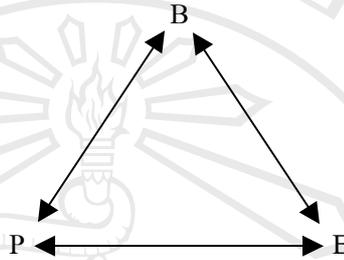
กลุ่ม กลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีจุดมุ่งหมายอันเป็นแนวทางสำหรับพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และกลุ่มมีโครงสร้างซึ่งเกิดจากแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบย่อย ๆ ซึ่งแต่ละส่วนก็จะแสดงบทบาทที่เหมาะสมของตน ทุกคนในกลุ่มยอมรับการรวมกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์ว่ารู้ว่าใครอยู่ในกลุ่ม และในกลุ่มจะมีการควบคุมด้วยกฎหรือปทัสถานสำหรับกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคลและกลุ่ม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นมาโดย Albert Bandura (อ้างใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539, หน้า 48) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน โดยเขามีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์นอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้วยังเกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น และการเรียนรู้

พฤติกรรมใหม่เหล่านั้น สามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรงหรือไม่ก็โดยการสังเกต Bandura อธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ในรูปของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่าง พฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคล และองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ทฤษฎีปัญญาทางสังคม อธิบายว่าพฤติกรรมมนุษย์เกิดจาก 3 ปัจจัยร่วมกัน (Bandura, 1977 : 10) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ แสดงความสัมพันธ์ของสามปัจจัยที่กำหนดซึ่งกันและกันระหว่าง B, P และ E

จากภาพอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของมนุษย์ (Behavior ย่อว่า B) มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับ อีก 2 ปัจจัย คือปัจจัยทางปัญญาของแต่ละบุคคล หรือปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factors ย่อว่า P) และปัจจัยของสิ่งแวดล้อม (Environment Influences ย่อว่า E) จากภาพจะใช้ลูกศรชี้เข้าหากัน อันหมายถึงเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) โดย Bandura เชื่อว่า พฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียว แต่ว่าจะต้องมี ปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งได้แก่ ปัญญา จีวรภาพ และสิ่งภายในอื่น ๆ ร่วมด้วย

แนวความคิดเรียนรู้ทางสังคมปัญญา โดยการสังเกตจากตัวแบบของ Bandura ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ที่สามารถอธิบายเชื่อมโยงกับพฤติกรรมของคนที่เป็นพร่องทางสายตาดังนี้

1. กระบวนการตั้งใจ เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะสังเกตอะไรจากตัวแบบนั้น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบของตัวแบบที่มีลักษณะเด่นชัด และองค์ประกอบของผู้สังเกต ซึ่งได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ทั้งการเห็น การได้ยิน การรับรู้รส กลิ่น และสัมผัส
2. กระบวนการเก็บจำ เป็นการแปลงข้อมูลจากตัวแบบเป็นรูปแบบของสัญลักษณ์ เพื่อง่ายแก่การจำ
3. กระบวนการกระทำ เป็นการแปลงสัญลักษณ์มาเป็นการกระทำ ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับความสามารถทางกาย และทักษะของพฤติกรรม

4. กระบวนการจูงใจ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ สิ่งล่อใจที่กระตุ้นการรับรู้และเป็นสิ่งของที่จับต้องได้

พฤติกรรมทางสังคมของผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตา นอกจากจะอธิบายได้จากแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแล้ว ยังสัมพันธ์กับทฤษฎีโครงสร้างเชาวันปัญญา ดังนี้

ทฤษฎีโครงสร้างเชาวันปัญญา (The Structure of Intellect)

Guilford (อ้างใน สุรางค์ โคว์ตระกูล, 2541, หน้า 106–107) นักจิตวิทยา ชาวอเมริกัน ได้เสนอว่าเชาวันปัญญาประกอบด้วย 3 มิติ คือวิธีการคิด (Operations) เนื้อหา และผลการคิด (Products) สำหรับในส่วนขององค์ประกอบด้านเนื้อหา (Content) มีความสำคัญที่สามารถนำมาใช้อธิบายความสามารถทางการเรียนรู้ และเชาวันปัญญาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาที่จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมได้ ดังนี้

เนื้อหา (Content) เป็นการจำพวกหรือประเภทของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ แบ่งออกเป็น 4 จำพวก คือ

1. ภาพ (Figure) หมายถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นรูปธรรมจากการรับรู้จากประสาทสัมผัส เห็น ได้ยิน หรือสัมผัส แบ่งเป็น 3 ชนิด คือการเห็น (Visual) การได้ยิน (Auditory) และสัญลักษณ์ (Symbolic)
2. สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึงข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในรูปเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น พยัญชนะ ตัวอักษร ตัวเลข โน้ตเพลง
3. ภาษา (Semantics) หมายถึงข้อมูลข่าวสารที่มักจะอยู่ในรูปความหมายซึ่งแทนด้วยถ้อยคำหรือรูปภาพที่มีความหมาย

4. พฤติกรรม (Behavior) หมายถึงข้อมูลข่าวสารที่ได้จากกิริยาท่าทางที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย ทักษะคติ ความต้องการ อารมณ์ ความตั้งใจของบุคคลที่มีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์

จากเนื้อหาสาระอันประกอบด้วยความหมายของพฤติกรรมทางสังคม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม และทฤษฎีโครงสร้างเชาวันปัญญา แสดงให้เห็นว่าความสามารถในด้านเชาวันปัญญาหรือการเรียนรู้ของมนุษย์ มีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมทางสังคมที่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา และอธิบายพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตาได้

แนวคิดเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ดังนี้ ชูชีพ อ่อน โคนสูง (2527, หน้า 111) ได้ให้ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. ความหมายตามกฎหมาย เด็กที่มีปัญหาในการมองเห็นคือเด็กที่ได้รับการแก้ไขทางสายตาแล้วสามารถมองเห็นวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ห่างออกไปตั้งแต่ 20 ฟุตลงไปได้ ในขณะที่เด็กปกติอื่น ๆ สามารถมองเห็นวัตถุสิ่งเดียวกันนั้นได้เมื่ออยู่ห่างถึง 200 ฟุต (20/200) หรือมุมในการมองเห็นไม่เกิน 20 องศา

2. ความหมายทางการศึกษา หมายถึงเด็กที่มีปัญหาในการมองเห็นอย่างหนัก ไม่สามารถมองเห็นได้เลยต้องสอนให้อ่านอักษรเบรลล์เท่านั้นจึงจะสามารถอ่านได้

สอดคล้องกับ สุปาณี สนธิรัตน (2530, หน้า 336, 337) ได้ให้ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่าบุคคลที่จะถูกวินิจฉัยว่าตาบอดจะมีการเห็นที่ชัดเจนที่สุดตั้งแต่ 20/200 ฟุต หรือน้อยกว่าลงไป หรือมีข้อจำกัดเกี่ยวกับความกว้างขวางของมุมมองที่เห็นเป็นมุมไม่กว้างกว่า 20 องศา

นอกจากนั้น สุชา จันทน์เอม (2541, หน้า 71, 72) ได้ให้ความหมายของผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า ผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตาได้แก่บุคคลที่มีคุณสมบัติทางด้านสายตาบกพร่อง เช่น มีความสามารถในการมองเห็น 20/200 หรือต่ำกว่านั้น คำว่า 20/200 หมายความว่า วัตถุชิ้นหนึ่งที่คนตาดีสามารถมองเห็นในระยะ 200 ฟุต จะต้องนำเข้ามาในระยะ 20 ฟุต คนตาบอดจึงจะมองเห็นหรือบุคคลที่มีความสามารถในการมองเห็นแคบกว่า 20 องศา ก็ถือว่าเป็นคนตาบอดเช่นเดียวกับ

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2543 (อ้างใน อารีย์ เพลินชัชวณิช, 2545, หน้า 1) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของคนที่มีความพิการทางสายตาไว้ ดังนี้

คนพิการทางสายตา หมายถึงคนที่มีสายตาข้างที่ต่ำกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้วมองเห็นน้อยกว่า 6/18 หรือ 20/70 ลงไปจนมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือคนที่มีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

คนที่มองเห็น 6/8 หรือ 20/70 หมายถึงถ้าคนปกติมองเห็นวัตถุได้ชัดในระยะ 18 เมตร หรือ 70 ฟุต คนพิการทางการมองเห็นจะเห็นได้ชัดในระยะ 6 เมตร หรือ 20 ฟุต โดยคนสายตาปกติจะมองเห็น 6/6 หรือ 20/20 ซึ่งหมายถึงมองเห็นวัตถุในระยะ 6 เมตร หรือ 20 ฟุต ได้ชัดในระยะ 6 เมตร หรือ 20 ฟุต เช่นกัน

คนที่มิลานสายตาแคบกว่า 30 องศา หมายถึงคนเมื่องมองไปที่วัตถุจะมีความกว้างที่ตาทำมุมน้อยกว่า 30 องศา ซึ่งคนปกติจะมองไม่เห็นในมุมกว้าง 180 องศา

สรุปได้ว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตา คือบุคคลที่มีความสามารถในการมองเห็นในระยะ 20/200 หรือต่ำกว่านั้น และมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

ประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

มีนักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ซูชีพ อ่อน โคนสูง (2527, หน้า 111) ได้แบ่งประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ 2 ประเภท คือ

1. ตาบอดเลือนลาง (Partially blind) หมายถึงสามารถมองเห็นได้ในระหว่าง 20/70 ถึง 20/200 เมื่อได้รับการแก้ไขทางสายตาแล้ว

2. ตาบอด (Blind) หมายถึงไม่สามารถมองเห็นได้เลย

นอกจากนั้น คาร์นิ อุทัยรัตนกิจ (2538, หน้า 72) ได้กล่าวถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ตาบอด หมายถึงไม่สามารถมองเห็นได้เลย หรือไม่มีการใช้สายตา เด็กตาบอด หมายถึงเด็กที่จะต้องใช้ประสาทสัมผัสอื่นในการเรียนรู้ นอกเหนือจากการใช้สายตา

2. การมองเห็นบางส่วน หมายถึงบุคคลที่เมื่อตาข้างที่คิดว่าได้รับการแก้ไขอย่างดีที่สุดแล้ว มีสายตาวัดได้ระหว่าง 20/170 ถึง 20/200

3. สายตาจำกัด หมายถึงเด็กนักเรียนที่มีข้อจำกัดทางสายตาแต่สามารถเรียนรู้ได้โดยใช้สายตา

เช่นเดียวกับ Lowenfeld (1963, อ้างใน สุชา จันทน์เอม, 2541, หน้า 74) ได้จำแนกผู้บกพร่องทางสายตาออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. พวกที่ตาบอดสนิทโดยกำเนิดหรือบอดก่อนอายุ 5 ขวบ

2. ภายหลังมีอายุ 5 ขวบไปแล้วตาจึงบอดสนิท

3. พวกมองเห็นอย่างเลือนลางมาตั้งแต่กำเนิด

4. ตาบอดไม่สนิทแต่เกิดขึ้นภายหลัง

5. ตาบอดไม่สนิทมองเห็นบ้างแต่กำเนิด

6. พวกที่พอมองเห็นบ้างแต่เป็นในภายหลัง

พวกสี่ประเภทแรกจัดเป็นพวกกลุ่ม “ตาบอด” เด็กที่มีสายตาท้องจอตบอดสนิททำให้มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้เลยนั้น ทำให้ภาพพจน์ทางสายตาพลอยสูญเสียไปด้วย เป็นเหตุให้เสียจินตนาการไปมาก

ในทำนองเดียวกัน อารีย์ เพลินชัชวานิช (2545, หน้า 1) ได้แบ่งลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาตามความสามารถในการมองเห็นเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ตาบอดสนิท (Totally Blind) หมายถึงคนที่ไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้แม้แต่แสงสว่าง
2. มองเห็นเลือนลาง (Low Vision) หมายถึงคนที่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้บ้างแต่มองไม่เห็นชัด หรือมองเห็นเลือนลาง หรือบางคนอาจมองเห็นได้เพียงแค่แสงสว่างเท่านั้น

สรุปได้ว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือการมองเห็นเลือนลาง คือสามารถมองเห็นได้บ้างแต่มองไม่เห็นชัดและตาบอดสนิทคือไม่สามารถมองเห็นได้เลย

ลักษณะทางจิตวิทยาและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา มีการรับรู้ว่าเขาเป็นคนพิการไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่น ไม่สามารถทำอะไรได้เหมือนคนทั่วไปทำให้พวกเขามีความรู้สึกว่าแตกต่างจากผู้อื่น ดังนั้นพวกเขาจึงมีปัญหาพัฒนาการด้านต่าง ๆ เนื่องจากมีการรับรู้ที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ

ลักษณะทางร่างกายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

ได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะทางร่างกายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ ดังนี้

ซูชิฟ อ่อน โคนสูง (2527, หน้า 117) ได้กล่าวถึงลักษณะทางร่างกายเกี่ยวกับความสามารถในการเคลื่อนไหวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า การที่เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาสามารถเคลื่อนไหวไปมาในที่ต่าง ๆ ได้นั้นถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงความสำเร็จในการปรับตัวของคนที่มีปัญหาทางสายตา พวกเขาสามารถไปไหนมาไหนได้ก็แสดงว่าเขาสามารถปรับตัวได้ มูลเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้คนตาบอดสามารถเคลื่อนไหวไปมาได้ก็คือเขาได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีโดยที่ตัวเขาเองก็มีความต้องการที่จะฝึกฝนเพื่อให้สามารถไปไหนมาไหนได้เป็นอย่างดี Warren และ Kocon (อ้างใน ซูชิฟ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 117) ศึกษาจากการวิจัยต่าง ๆ สรุปได้ว่าคนตาบอดสนิทมีปัญหาในการเคลื่อนที่น้อยกว่าคนที่มองเห็นได้อย่างเลือนลาง ทั้งนี้เนื่องจากคนที่สามารถมองเห็นได้อย่างเลือนลางมีความคับข้องใจมากกว่าคนตาบอด

เพราะเขามองเห็นไม่ได้ชัดเจนพอที่จะใช้ประโยชน์อะไรได้จึงทำให้เขาต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นตลอดเวลา ตรงกันข้ามกับคนที่ตาบอดสามารถเคลื่อนที่ไปไหนมาไหนได้ เนื่องจากเขามีความสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งต่าง ๆ ที่ขวางหน้าอยู่นั่นเอง ความสามารถดังกล่าวเรียกว่า Obstacle Sense คนส่วนใหญ่มักเข้าใจผิดว่าความสามารถนี้เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นในคนตาบอดโดยเฉพาะ แต่จากการทดลองที่มหาวิทยาลัยคอร์แนลพบว่า เป็นความสามารถในการจับเสียงของตัวเอง และในสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

นอกจากนั้น สุปาณี สนธิรัตน์ (2530, หน้า 343 – 345) ได้กล่าวถึงการเคลื่อนที่ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า สิ่งที่เป็นความลำบากของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตามากที่สุดอย่างหนึ่งคือการเดินทางด้วยตนเองอย่างอิสระ แต่พวกเขาจะเคลื่อนที่ได้ด้วยมีความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งกีดขวางในการเคลื่อนที่อย่างอิสระนั้นจำเป็นต้องใช้การรู้สึกอย่างอื่น โดยเฉพาะทางหู (การได้ยิน) แทนการเห็น

เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นจะมีข้อจำกัดมากในเรื่องระยะของวัตถุ ปัญหาที่เด่นชัดรองลงมาคือแรงจูงใจ เพราะไม่สามารถมองเห็นวัตถุหรือบุคคลที่ต้องการจะพูดคุย จะต้องคอยจนกว่าจะมีผู้มาพูดคุยด้วย หรือจะต้องคอยให้มีเสียงหรือกลิ่นที่จะมาเร้าความอยากรู้อยากเห็น จะมองไม่เห็นเด็กคนอื่น ๆ เดินตรงไปยังของเล่นและเล่นของที่ที่น่าสนใจที่สำคัญเด็กเหล่านี้จะขาดตัวแบบทางการเห็นที่เขาจะเอาอย่างได้ เด็กจะไม่ได้ดูเครื่องเล่นที่จะเร้าให้เกิดการเรียนรู้ที่จะคืบคลาน ยืน เดิน และวิ่ง และเนื่องจากต้องพึ่งพาการได้ยินจากเสียงพูดเป็นแหล่งจูงใจให้เกิดการเคลื่อนที่เป็นส่วนใหญ่ การเดินชนและบาดเจ็บที่รับจากการเดินชนสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จึงทำให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทำให้ไม่อยากเดิน

อย่างไรก็ดีจะต้องมีการปรับกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาให้เหมาะสม ถ้าได้รับการแนะนำดีพอเด็กจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เกือบทุกอย่าง เช่น ว่ายน้ำ เต้นรำ เล่นกีฬา ได้หลายชนิด ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิมล ตั้งสัจจพนธ์ (2522, อ้างใน สุปาณี สนธิรัตน์, 2530, หน้า 345) ได้พยายามสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับนักเรียนตาบอดโดยเห็นว่าจะมีประโยชน์ในการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย การเคลื่อนไหว เพิ่มการปรับตัวทางสังคมและมีวุฒิภาวะมากขึ้น ตลอดจนทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

นอกจากนั้น สุขชา จันทน์เอม (2541, หน้า 74 – 75) ได้กล่าวถึงลักษณะทางร่างกายของผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า โดยทั่วไปเด็กที่มีความบกพร่องทางสายต้ามักจะเคลื่อนไหวช้ากว่าเด็กสายตาปกติ และประสาทบางส่วนจะทำงานได้ดีกว่าคนปกติ เช่น ประสาทหูและมีความสามารถทางด้านความจำดีกว่าคนปกติ สำหรับส่วนสูงและน้ำหนักนั้น มีผู้ศึกษาพบว่ามักจะไม่มีความแตกต่างจากเด็กธรรมดาแต่อย่างใด สุขภาพโดยทั่วไปของเด็กที่มีความบกพร่องทาง

สายตาและ เด็กปกติก็ไม่มี ความแตกต่างกันเลย ลักษณะท่าทางของคนตาบอดบางประการที่สังเกต ได้มี ดังนี้

1. คนตาบอดชอบลูบคลำบริเวณตา (ที่ไม่มีลูกตาข้างใน)
2. คนตาบอดชอบนั่งก้มหน้า ไม่มีสายตาวัดระดับ ไม่ทราบว่ามันอย่างไรจึงจะสบาย บางครั้งจึงนั่งคอยเอียงคอตกและมองไปโดยไร้จุดหมาย

3. ชอบนั่งหมอบบนโต๊ะ ปล่อยตัวตามสบาย ทำให้อิริยาบถเสียต้องรีบแก้ไข
4. มักเดินตัวตรงทื่อ ไม่แกว่งแขนเพราะไม่รู้ว่าจะคนเดินต้องแกว่งแขน
5. มักเดินสืบเท้าไปก่อนเพื่อจะได้รู้ว่าข้างหน้าเป็นอย่างไร
6. เวลาคุยกันมักไม่มองหน้ากัน ได้ยินแต่เสียงพอแล้ว
7. มีลักษณะชอบเดินเกาะกัน
8. มือไม่ค่อยอยู่นิ่งเพราะมือคือดวงตาของคนตาบอด

สรุปได้ว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตามีความเจริญเติบโตทางด้านร่างกายเช่นเดียวกับเด็กปกติ แต่มีลักษณะการใช้วชิวะในการเคลื่อนไหวได้ช้ากว่าเด็กปกติ ซึ่งหากเด็กได้รับการฝึกฝนในการเคลื่อนไหวให้ถูกต้องหรือได้มีโอกาสเล่นเคลื่อนไหวออกกำลังกายโดยการปีนป่าย เพื่อให้ฝึกใช้กล้ามเนื้อเด็กก็จะไม่มีปัญหาในการใช้วชิวะ

ลักษณะทางภาษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

ได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะทางภาษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ ดังนี้

ซูซีฟ อ่อน โคนสูง (2527, หน้า 114–115) ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการใช้ภาษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ 2 แนวคิด คือ

1. เชื่อว่าเด็กที่มีปัญหาในการมองเห็นสามารถเข้าใจและใช้ภาษาได้เช่นเดียวกับเด็กปกติ Bateman (1965) ได้ทำการศึกษาเด็กตาบอดเลื่อนลงมาพบว่ามีทักษะภาษาพอ ๆ กับเด็กปกติ
2. เชื่อว่าเด็กที่มีปัญหาในการมองเห็นมีพัฒนาการทางภาษาแตกต่างจากเด็กปกติ ทั้งนี้เนื่องมาจากเชื่อว่าเด็กตาบอดมีลักษณะบางอย่างที่มีอิทธิพลต่อความคิดของเขา Cutsforth (อ้างในซูซีฟ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 114) ศึกษาเด็กตาบอดพบว่าเด็กจะมีลักษณะ Verbalism หรือ Verbal unreality (การใช้ภาษาได้ไม่เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง เนื่องจากขาดประสบการณ์ในการสัมผัสในบางลักษณะ เด็กตาบอดเรียนคำหรือภาษาจากการฟัง มือ และอวัยวะอื่น ๆ ยกเว้นสายตา ภาษาของเขาจึงใช้ได้ดีในกรณีที่ต้องการสะท้อนถึงสิ่งของที่เขาสัมผัสเท่านั้น

แต่สิ่งที่เขามองไม่เห็นเขาก็ไม่สามารถใช้ภาษา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

เช่นเดียวกับ สุชา จันทน์เอม (2541, หน้า 75) ได้กล่าวถึงลักษณะทางภาษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่าเด็กจะมีการพูดจาเหมือนเด็กปกติทั่วไป คือภาษาพูดเป็นไปตามปกติ เด็กตาบอดมักจะพบว่ามีความบกพร่องทางการพูดอยู่บ้าง และพบมากกว่าในสายตาเด็กปกติ เด็กตาบอดมักจะเรียนการพูดได้ช้ากว่าเด็กปกติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเด็กตาบอดมองไม่เห็นริมฝีปากของผู้พูดหรือครูผู้สอน จึงมีการตอบโต้ช้ากว่าเด็กสายตาปกติก็ได้ คงได้แต่เลียนแบบการพูดและได้รับการกระตุ้นจากเสียงเท่านั้นจึงทำให้การพูดของเด็กตาบอดช้าไป

การพูดของเด็กตาบอดมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. พูดช้ากว่าเด็กสายตาปกติ
2. เด็กตาบอดพูดเสียงดังกว่าเด็กสายตาปกติ
3. เด็กตาบอดมักพูดด้วยน้ำเสียงปกติ ไม่มีเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ
4. เด็กตาบอดมักไม่ใช้อวัยวะของร่างกาย เช่น มือประกอบท่าทางการพูด
5. เด็กตาบอดเวลาพูดมักเขยอริมฝีปากเพียงเล็กน้อย

สรุปได้ว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาจะมีปัญหาพัฒนาการด้านการพูด การใช้ภาษาช้ากว่าเด็กปกติ เพราะเด็กไม่สามารถมองเห็นสีหน้าท่าทางที่ใช้ประกอบการพูดของผู้ที่พูดด้วย จึงทำให้เด็กตอบโต้ช้ากว่าปกติ มีการใช้เสียงที่ดังกว่าปกติ เวลาที่พูดจะไม่มีเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ และจะไม่แสดงท่าทางประกอบการพูดและเวลาพูดมักเขยอริมฝีปากเพียงเล็กน้อย

ลักษณะทางอารมณ์ของผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตา

ได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะทางอารมณ์ของผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ ดังนี้

ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2538, หน้า 76) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า การปรับตัวทางอารมณ์ของเด็กเกี่ยวข้องกับการยอมรับตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า การยอมรับความบกพร่องของตนเองและการยอมรับข้อจำกัดของตนเองเด็กอาจพัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองช้ากว่าเด็กปกติ เนื่องจากเด็กมีโอกาสจำกัดในการมองเห็นและเปรียบเทียบกับคนอื่น

นอกจากนั้น สุชา จันทน์เอม (2541, หน้า 74 – 75, 78 – 79) ได้กล่าวถึงลักษณะทางอารมณ์ของผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ ดังนี้

1. ไม่มีความมั่นใจในตนเอง เพราะมองไม่เห็นจึงไม่กล้าทำอะไร
2. มีลักษณะขี้อาย คิดว่าตัวเองมีปมด้อยแล้วมีปัญหาไม่กล้าออกสังคม ทำให้หงุดหงิด

3. ค่อนข้างใจน้อยเพราะว่าหงุดหงิด ฉุนเฉียว ต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดเวลา ต้องการความรัก ความเอาใจใส่ บุคคลอื่นไม่ควรทำให้เขาใจมาก

4. ชอบปิดบังซ่อนเร้นเป็นความลับเพราะไม่รู้ว่าคนอื่นจริงใจต่อตนเองแค่ไหน ชอบปิดบัง แยกตัวเอง ทำให้เกิดการแสดงออกทางอารมณ์ของคนอื่นได้

นอกจากนั้นผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตา ยังมีปัญหาด้านพัฒนาการทางด้านอารมณ์ โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยรุ่นชายที่ตาบอดอาจจะมีความป็นป่วนทางอารมณ์เมื่อเขาต้องพึ่งพาผู้อื่นในด้านสายตา โดยเฉพาะเพื่อนผู้หญิงของเขาที่ต้องคอยช่วยเหลือทำสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เขา โดยเขาทำอะไรไม่ได้เอง อีกระยะหนึ่งที่ทำให้เด็กตาบอดประสบความสำเร็จด้านอารมณ์ คือตอนที่เขาจำเป็นต้องหางานอาชีพทำ เพราะคนตาบอดหางานทำค่อนข้างยาก งานทุกชนิดต้องอาศัยสายตาแทบทั้งสิ้น ความป็นป่วนของคนตาบอดอีกประการหนึ่งได้แก่ ความวิตกกังวลในการดำรงชีวิตต่อไปโดยให้ได้รับความปลอดภัยซึ่งความวิตกกังวลดังกล่าวก่อให้เกิดความหวาดกลัวที่จะไปไหนมาไหน กลัวจะไปสะดุดสิ่งต่าง ๆ กลัวอันตรายจากรถยนต์ ซึ่งความกลัวดังกล่าวนี้มีทั่วไปในคนตาบอด ยกที่จะช่วยให้คลายความกังวลดังกล่าวนี้ได้

สรุปได้ว่าอารมณ์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาส่วนใหญ่ยังมีลักษณะขาดความมั่นใจในตนเอง ใจอาย ใจน้อย หงุดหงิดและฉุนเฉียว มีความวิตกกังวลในการดำรงชีวิต บางครั้งจะมีอาการคับข้องใจมาก เพราะความมองไม่เห็นจึงเป็นผลให้เกิดความแปรปรวนทางด้านอารมณ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กเหล่านี้ควรให้ความรักและการดูแลเอาใจใส่มากกว่าปกติ เด็กเหล่านี้จะขาดการเรียนรู้แบบที่ดีจากการมองเห็น ดังนั้นพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและอารมณ์จะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ลักษณะทางสังคมและการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

จากการศึกษาของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะทางสังคมและการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา สรุปได้ดังนี้

ซูชีพ อ่อน โคนสูง (2527, หน้า 18) ได้กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมและการงานของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ดังนี้

1. ผู้ที่มองเห็นได้อย่างเลือนลางจะมีความสามารถในการปรับตัวทางสังคมและการปรับตัวไม่ดีกว่าคนตาบอดสนิท
2. คนตาบอดสนิทจะได้รับการยอมรับและความเห็นใจมากกว่าคนที่มองเห็นได้อย่างเลือนลาง
3. บุคลิกภาพของบุคคลที่มีปัญหาทางสายตา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความพิการทางสายตา แต่ขึ้นอยู่กับการมีปฏิกริยาโต้ตอบของสังคมต่อตัวเขาและการอบรมเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

4. การตอบสนองของสังคมต่อคนที่มีปัญหาทางการมองเห็น จะทำให้เขาขาดความเป็นอิสระในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เนื่องจากเคยถูกช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

5. ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองของคนที่มีปัญหาทางสายตาไม่ต่ำกว่าความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองของคนสายตาปกติ

6. ผู้ที่มีปัญหาทางสายตาไม่จำเป็นจะต้องมีปัญหในการปรับตัวเพราะความสามารถในการปรับตัวไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม

Cutsforth (1951, อ้างใน สุปานี สนธิรัตน์, 2530, หน้า 348) ได้กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า เด็กที่มีความผิดปกติทางการเห็น จะมีความใฝ่ฝันที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม มีความสำเร็จส่วนบุคคล ต้องการที่จะมีชีวิตอย่างง่าย ๆ ไม่เรียกร้องอะไรมากนัก มีคนเหล่านี้เพียงจำนวนน้อยที่ต้องการแสดงทัศนคติและต้องการเรียกร้องจากคนอื่น

นอกจากนั้น ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2538, หน้า 76) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า การที่เด็กมองไม่เห็นบางครั้งทำให้เด็กแยกตัวออกจากสังคม การติดต่อทางสังคมส่วนมากเริ่มต้นด้วยการสื่อสารแบบไม่ใช่คำพูด ดังนั้นเมื่อเด็กมองไม่เห็นจึงทำให้ขาดการติดต่อทางสังคมไปได้มากและกลายเป็นคนเงียบ เมื่ออยู่ในกลุ่มเด็กจะต้องได้ยินเสียงจึงจะรู้ว่ามิใครอยู่ในกลุ่มบ้าง การส่งเสริมการเข้าร่วมสังคมของเด็กพิการทางการมองเห็นจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการทางสังคมที่ช้ามักจะเป็นผลมาจากการขาดประสบการณ์ ดังนั้นการให้เด็กพิการทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเด็กปกติจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กพิการ

ส่วนของ สุชา จันทน์เอม (2541, หน้า 79) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า การที่เด็กตาบอดไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเด็กธรรมดา นั้น มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กเหล่านี้มาก เด็กตาบอดต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ มากกว่าเด็กธรรมดา เพื่อเขาจะได้ไม่ว่าเหว เขาต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้ให้และผู้รับด้วย เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขได้เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป

ทำนองเดียวกับ วารี ธีระจิตร (2541, หน้า 28) ได้กล่าวถึงการปรับตัวและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนตาบอดไว้ว่า ได้มีการค้นพบกันว่า ภาวะของเด็กตาบอดต่ำกว่าเด็กที่มีสายตาปกติแต่ทั้งนี้การปรับตัวของเด็กตาบอดจะดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ได้เอื้อเรื่องการปรับตัวมากน้อยเพียงใด นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กในครอบครัวนั้น การยอมรับของสังคมและการยอมรับสภาพของตนเองถ้าเด็กได้รับการยอมรับทางสังคมมาก มีความสำเร็จส่วนตัวดีก็จะสามารถทำให้เด็กตาบอดปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ดี

ในสังคมของคนเรานั้นคนที่ไม่เข้าใจคนตาบอดมีอีกมาก คนเหล่านี้มักรังเกียจคนตาบอด ทำให้คนตาบอดไม่อาจจะร่วมสังสรรค์กับคนปกติได้อย่างสนิทสนม เพื่อน ๆ ในโรงเรียนที่ตั้งข้อรังเกียจไม่ยอมพูดคุยด้วย ทำให้พัฒนาการทางสังคมของเด็กเสียไปมาก โดยปกติคนตาบอดมักพูดได้ตอบกับผู้อื่นโดยไม่แสดงอารมณ์เท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะเขาไม่อาจมองเห็นการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้พูดได้เลย เช่นการแสดงออกทางสีหน้าหรืออาการที่บอกถึงความเบื่อหน่ายทางสีหน้า นอกจากนี้เสียงเท่านั้นคนตาบอดจึงมักไม่แสดงอารมณ์อันรุนแรงได้ตอบกับบุคคลอื่นเช่นเดียวกับคนสายตาทปกติ

สรุปได้ว่าการที่เด็กไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเด็กปกติ นั้น มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กเหล่านี้มาก บางครั้งทำให้เด็กแยกตัวออกจากสังคม กลายเป็นคนเงียบ เด็กจะปรับตัวได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปรับตัวของเด็ก การยอมรับของสังคมและการยอมรับตนเอง

ความสามารถและการรับรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

สำหรับ ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2527, หน้า 115 – 166) ได้กล่าวถึงความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลจากการวัดเชาว์ปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานทางเชาว์ปัญญา Hates ใช้เวลาในการศึกษาเชาว์ปัญญาของเด็กตาบอดอยู่หลายปีพบว่า เด็กตาบอดไม่ใช่จะมีไอคิวต่ำโดยอัตโนมัติ ถ้าเขามีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอแล้วความสามารถทางเชาว์ปัญญาก็จะพัฒนาไปคล้าย ๆ กับเด็กปกติ ผลจากการวัดเชาว์ปัญญาของเด็กตาบอดโดยนักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่านสรุปได้ว่า

- 1.1 ไม่สามารถยืนยันได้ว่าเด็กตาบอดมีเชาว์ปัญญาต่ำกว่าเด็กปกติ
- 1.2 พิจารณาเฉพาะด้านภาษาอาจเป็นไปได้ว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง

เชาว์ปัญญาและความสูญเสียการมองเห็นในเด็กตาบอดอย่างถาวรจะมีค่าเป็นลบ

1.3 เด็กตาบอดเนื่องจากมีเนื้องอกในตาซึ่งเกิดขึ้นเพราะได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม เชาว์ปัญญาจะสูงกว่าเด็กระดับปกติ

1.4 เด็กตาบอดเนื่องจากขาดพัฒนาการของตาและบางส่วนของสมอง ซึ่งเป็นมาแต่กำเนิดจะเป็นเด็กปัญญาอ่อน

1.5 แบบทดสอบเชาว์ปัญญาทั่ว ๆ ไปที่ใช้ทดสอบคนตาบอดจะวัดความสามารถทางภาษา

1.6 แบบทดสอบทางเชาว์ปัญญาทั่ว ๆ ไปใช้ทดสอบคนตาบอดจะมีความเที่ยงตรงต่ำกว่าแบบทดสอบทางเชาว์ปัญญาที่ใช้ทดสอบเด็กปกติ ทั้งนี้เนื่องจากแบบทดสอบที่นำมาใช้วัดเด็กตาบอดต้องได้รับการดัดแปลงจากแบบทดสอบทางเชาว์ปัญญาทั่ว ๆ ไปอีกทอดหนึ่งนั่นเอง

2. ความสามารถในการเข้าใจมโนทัศน์ต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่าความสามารถในการเข้าใจมโนทัศน์ต่าง ๆ ของเด็กตาบอดแตกต่างกับเด็กปกติเพียงเล็กน้อยเท่านั้น Wikin และคณะ (อ้างใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 115) ศึกษารูปแบบการคิดของเด็กตาบอดและเด็กปกติพบว่าเด็กตาบอดมีรูปแบบการคิดซึ่งเรียกว่า Global cognitives style คือการคิดรวม ๆ ไม่สามารถคิดหรือเข้าใจรายละเอียดปลีกย่อยได้ เนื่องจากเขาไม่สามารถรับรู้ในส่วนที่ละเอียดได้นั่นเอง ส่วนเด็กในสายตาศาปติรูปแบบการคิดจะเป็น Articulated cognitive style ซึ่งหมายถึงการคิดอย่างละเอียดทั้งในส่วนรวมและส่วนที่ละเอียดปลีกย่อย สามารถวิเคราะห์และเข้าใจถึงโครงสร้างของสิ่งที่กำลังคิดได้ ทั้งนี้เนื่องจากเขาสามารถมีประสบการณ์ทั้งที่เป็นส่วนรวมทั้งหมดและทั้งที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยของสิ่งเร้าต่าง ๆ ในขณะเดียวกันนั่นเอง นอกจากนี้ในการศึกษารูปแบบการคิดของเด็กสายตาศาปติพบว่าเด็กที่ขาดอิสระต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลและช่วยเหลือจากบุคคล Nolan และ Ashevoft (อ้างใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 115) ศึกษาพบว่าความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรมของเด็กตาบอดจะแตกต่างจากเด็กสายตาศาปติเป็นอย่างมาก แต่ในด้านความคิดที่เกี่ยวกับรูปธรรมจะไม่ค่อยแตกต่างมากนัก ความแตกต่างดังกล่าวจะมีผลต่อประสบการณ์ในการเรียนรู้ของเด็กตาบอดมาก คือเด็กตาบอดจะขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จำเป็นบางอย่าง Piaget (อ้างใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 115) ทดลองให้เด็กตาบอดและเด็กสายตาศาปติฝึกฝนแยกแยะสิ่งของพบว่าจะไม่แตกต่างจากเด็กที่สายตาศาปติ

3. ความเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับระยะทางและความสัมพันธ์ เนื่องจากเด็กตาบอดไม่สามารถมองเห็นเกี่ยวกับระยะทางจึงขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้วย แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ Herley (อ้างใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 116) สรุปได้ว่าเด็กตาบอดก็สามารถเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ได้ เนื่องจากเขาสามารถรับรู้เรื่องระยะทางได้โดยใช้ประสาทสัมผัสอื่น เช่น การรับรู้ระยะทางโดยการเดิน เป็นต้น

4. ความสามารถในการสัมผัสโดยการแตะต้อง เด็กตาบอดสามารถรับรู้มโนทัศน์เกี่ยวกับระยะทางและความสัมพันธ์ได้โดยการแตะต้องเป็นสำคัญ Lowenfeld (อ้างใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 116) แบ่งการแตะต้องออกเป็น 2 ลักษณะ คือแตะต้องในลักษณะการสังเคราะห์ หมายถึงการแตะต้องวัตถุหรือสิ่งของที่มีขนาดโตพอที่จะใช้มือข้างเดียวหรือสองข้างจับต้องได้ทั้งหมดในคราวเดียวกัน และแตะต้องในลักษณะการวิเคราะห์ หมายถึงการแตะต้อง

วัตถุหรือสิ่งของที่ละส่วน เนื่องจากวัตถุหรือสิ่งของมีขนาดใหญ่จนไม่สามารถจับต้องได้ทั้งหมด ในคราวเดียวกัน

5. ความสามารถที่เด่น ๆ บางอย่างของเด็กตาบอดถึงแม้ว่าเด็กตาบอดจะมีปัญหา บางประการเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดความใจในสิ่งเร้าต่าง ๆ แต่เขาก็มีความสามารถบางอย่าง พอ ๆ กับเด็กปกติ Witkin (อ้างใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 116) พบว่าเด็กตาบอดจะมีความเอาใจใส่ต่อสิ่งต่าง ๆ สูงเนื่องจากเขาต้องใช้สัมผัสอื่น ๆ ช่วยในการรับรู้และการรู้โดยประสาทสัมผัสเหล่านั้นต้องใช้ความเอาใจใส่เป็นอย่างสูง นอกจากนี้ Halpin (อ้างใน ชูชีพ อ่อน โคนสูง, 2527, หน้า 116) ยังพบว่าเด็กตาบอดมีความสามารถในการฟังสูง และมีความคิดริเริ่มสูง ดังนั้นหากเด็กตาบอดได้รับการฝึกฝนและการสอนอย่างเหมาะสม เขาก็จะไม่ประสบปัญหาในการที่จะพัฒนาความรู้ความคิดของเขา หรือขาดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม แต่อย่างใด

นอกจากนั้น สุปภาณี สนธิรัตน์ (2530, หน้า 342 – 343) ได้กล่าวถึงขีดจำกัดในความ สามารถของผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นไว้ว่า บุคคลที่มีความผิดปกติทางการมองเห็น ก็เหมือนกับบุคคลพิการอื่น ๆ ในเรื่องความสามารถในขีดจำกัด ความผิดปกติอาจได้รับการถ่ายทอด ทางพันธุกรรม หรือเกิดจากการผิดปกติที่สะสมกันเรื่อยมา ตลอดจนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองแคบ ๆ ขีดจำกัดเหล่านี้ได้แก่

1. การรับรู้ทางการเห็นของสิ่งพิมพ์
2. การเคลื่อนที่อย่างอิสระในที่ที่ไม่คุ้นเคย
3. การรับรู้ระยะทาง วัตถุที่มีขนาดใหญ่เกินกว่าจะเข้าใจโดยใช้ประสาทสัมผัสอย่างอื่น
4. ขาดสิ่งชี้แนะ (Cues) ทางสังคมที่จำเป็น

ลักษณะเด่นของคนที่มีความบกพร่องทางสายตามี 2 ประการ คือ การพึ่งพา และการสิ้นหวัง การให้การบำบัดจึงต้องพัฒนาในเรื่องทักษะต่าง ๆ และความสำเร็จ เพื่อให้เป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาและให้มีความคาดหวังในตนเองสูงขึ้น

สำหรับ Nolan (อ้างในวาริ ธีระจิตร, 2541, หน้า 28) ได้กล่าวถึงการรับรู้และการรู้คิดของนักเรียนตาบอดไว้ว่า รูปแบบการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรมของนักเรียนตาบอดจะแตกต่างจากนักเรียนปกติมาก แต่ด้านความคิดเรื่องรูปธรรมจะไม่ค่อยแตกต่างกัน นักเรียนตาบอดจะขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จำเป็นบางอย่างไป เพราะขาดการรับรู้ทางการเห็น แต่จะรับรู้ทางการสัมผัส การเคลื่อนไหวและการได้ยินเท่านั้น จึงมีข้อจำกัดในการรับรู้เรื่องวัตถุที่มีขนาดใหญ่ เช่น ขนาดของภูเขา ท้องฟ้า ดวงดาว เมฆ ความกว้างใหญ่ของทะเล หรือสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็ก เช่น แบคทีเรีย ดังนั้นการอธิบายต้องอาศัยการเปรียบเทียบหรือสอนในเรื่องอัตราส่วน

ในขอบเขตที่สามารถรับรู้ได้ ในด้านการสัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น นักเรียนตาบอดจะเรียนรู้ได้ดี เพราะฝึกฝนมาตั้งแต่เล็กจนมีประสบการณ์มากกว่าคนที่มีสายตาทปกติ

ทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนร่วม

ทฤษฎีพื้นฐานของการเรียนร่วม (การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา, 2549) สรุปได้ ดังนี้

1. ในสังคมมนุษย์มีทั้งคนปกติ และคนที่มีความพิการต่าง ๆ เมื่อสังคมไม่สามารถแยกคนที่มีความพิการออกจากสังคมได้ ดังนั้นไม่ควรแยกการศึกษาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ควรให้เด็กพิการได้เรียนด้วยกันกับเด็กปกติเท่าที่จะสามารถทำได้
2. เด็กพิการมีความต้องการและความสามารถ ซึ่งต่างจากเด็กปกติ ดังนั้นควรจัดรูปแบบและวิธีการให้แตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อให้เด็กที่มีศักยภาพในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่
3. เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กพิการ การศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของเด็กแต่ละคนปรากฏเด่นชัดขึ้น
4. เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานที่ต่างกันทางการเลี้ยงดูจากครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สติปัญญาและทักษะ การศึกษาจะช่วยให้แต่ละคนได้เรียนรู้ เพื่อการปรับตัวเข้าหากัน และให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก
5. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม การจัดการศึกษาจึงต้องจัดเพื่อพัฒนาทุกด้านให้สูงสุด ตามความสามารถของแต่ละคน

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตานั้น ไม่แตกต่างไปจากเด็กปกติ คือยึดแนวหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเหมือนกัน เพียงแต่นำหลักสูตรมาปรับให้เหมาะสมกับสภาพความพิการ เพิ่มเติมสิ่งที่ยังขาด เพื่อให้เด็กเหล่านั้นได้รับประโยชน์มากที่สุด ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้หลักการในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ ดังนี้

Lowenfeld (1973, อ้างในวาริ ธีระจิตร, 2541, หน้า 46- 47) ได้ให้หลักสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเด็กตาบอดไว้ ดังนี้

1. กำเนิดถึงเอกัตบุคคล โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและปัญหาของเด็กตาบอด
2. ขนาดของชั้นเรียนควรอยู่ระหว่าง 6-9 คน

3. สอนในเรื่องรูปธรรมในชีวิตประจำวัน จากการได้ยินและจากการสัมผัส ตั้งแต่ของใช้ในบ้านไปจนถึงเสียงยานพาหนะต่าง ๆ ตลอดจนการให้การเรียนรู้เรื่องรูปร่าง ขนาด น้ำหนัก ความแข็ง ความอ่อน หยาบ เรียบ นุ่ม หนา บาง อุณหภูมิและความยืดหยุ่น นำมาให้นักเรียนสัมผัสจนเด็กเกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง

4. นำประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมที่เคยเรียนรู้ไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

5. เพิ่มสิ่งเร้าเพื่อขยายประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาความคิดฝัน และจินตนาการต่าง ๆ แต่ต้องทำอย่างมีระบบ เริ่มจากเรื่องง่าย ๆ ที่บ้านขยายออกไปสู่เรื่องที่ไกลตัวออกไป

6. กระตุ้นให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมทางสังคมให้มากขึ้น

นอกจากนั้น สุชา จันทน์เอม (2541, หน้า 83) ได้กล่าวถึงการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับ 2521 และหลักสูตรพิเศษที่ปรับปรุงบางวิชาให้เหมาะสมกับคนตาบอด เช่น เรียนปั้นแทนวาดเขียน เรียนการเดินโดยใช้ไม้เท้า เรียนพิมพ์ดีดภาษาไทย อังกฤษ เป็นต้น

นักเรียนเรียนวันละ 7 คาบ คาบละ 50 นาที มีครูประจำชั้นและครูพิเศษ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนตลอดจนกิจกรรมการเรียนต่าง ๆ คล้ายกับนักเรียนปกติ แต่ต้องนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน ใช้กระดานเขียนอักษรเบรลล์ และดินสอพลาเยแหลม ทำการเขียน ทำแบบฝึกหัดเช่นเดียวกับนักเรียนปกติ

การสอนใช้วิธีการบรรยาย อภิปราย ปฏิบัติ และทดลองจากของจริง หุ่นจำลอง ฯลฯ เช่น มีห้องวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการ ดัดแปลงบางอย่างให้เหมาะสมกับคนตาบอด เช่น ว่ายน้ำ เล่นฟุตบอล ปิงปอง การบริหารยืดหยุ่น ศิลปะป้องกันตัว

การจัดการศึกษาให้กับเด็กที่บกพร่องทางสายตา ควรมีการจัดวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน เด็กที่มีสายตามองเห็นได้เลือนลางสามารถเรียนร่วมกับเด็กสายตาปกติได้เพียงแต่ปรับวิธีการสอนและการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม นอกจากนี้ควรจัดบุคคล เช่น ครูเดินสอน ครูพิเศษ อุปกรณ์พิเศษ การจัดโครงการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เพื่อช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองไปตามขีดความสามารถให้ได้มากที่สุด

ส่วน อารีย์ เพลินชัยวาณิช (2545, หน้า 2) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า อาจจัดได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. จัดเป็นโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ซึ่งส่วนมากมักจะจัดในรูปแบบโรงเรียนประจำ เพราะเด็กอาจจะต้องเข้ารับการฝึกทักษะที่จำเป็นที่โรงเรียน

2. จัดให้เข้ารับการเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนปกติ อาจจะเรียนในชั้นเรียนพิเศษ หรือเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา หรือเรียนร่วมเป็นบางวิชา

การจัดประสบการณ์สังเกตสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกสถานที่

เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะการใช้สถานที่ให้มีประสิทธิภาพ ปลอดภัยและได้ผล จำเป็นต้องมีการแนะนำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม บรรยากาศและเป็นการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม ข้อสำคัญคือเด็กจะได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสภาพแวดล้อมและสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระ

การฝึกความรู้สึกจากการรับรู้ (Sensory Training)

การสอนการฟัง โดยการฝึก การให้เด็กฟังเสียงที่อยู่ใกล้ตัวก่อน ทั้งเสียงในสิ่งแวดล้อม เช่น เสียงคนเดิน เสียงเปิดปิดประตู เสียงออก เสียงโทรศัพท์ เสียงช้อนกระทบจาน เสียงสุนัขเห่า เสียงฝนตก เสียงน้ำไหล ฯลฯ และเสียงพูดของพ่อ แม่ พี่น้อง สมาชิกในบ้าน เพื่อนบ้าน ครู และเพื่อน ๆ เป็นต้น

การฟังเสียง จำแนกทิศทางของเสียง เสียงเด็กควรจะทราบว่าเสียงที่ได้ยินนั้นมาจากไหน หรือทิศทางใด เพื่อประโยชน์ในการที่จะเข้าไปหาหรือหลบหลีกจากสิ่งนั้น

การฟังเพื่อคาดคะเนระยะทางของเสียง เป็นการฝึกการรับรู้ของเด็กว่าเสียงที่เขาได้ยินอยู่ใกล้หรือไกลตัวเพียงใด โดยเฉพาะในการเดินทางและการหาสิ่งของที่ตก

การฟังเพื่อเลือกเสียงที่ต้องการ ในบางสถานการณ์จะมีเสียงต่างๆ หลายเสียงในเวลาเดียวกัน เด็กจะต้องแยกเสียงที่ได้ยิน เพื่อไม่ให้เสียสมาธิหรือขาดขั้นตอนในการฟัง เช่น ขณะฟังพ่อพูดอยู่มีเสียงพี่ ๆ น้อง ๆ เล่นกัน หรือมีเสียงโทรทัศน์ หรือมีเสียงสุนัขเห่า เป็นต้น

การสัมผัส ถึงแม้คนเราไม่ได้ใช้ประสาทสัมผัสนำในการรับรู้เท่ากับประสาทหู และประสาทตา แต่ในกรณีที่ประสาทหูหรือประสาทตาบกพร่องไปประสาทสัมผัสก็จะเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยให้คนรับรู้สิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีความบกพร่องทางการเห็น การสัมผัสที่สำคัญ คือการใช้มือแทนสายตา แต่การได้จับลูบ หรือแม้กระทั่งร่างกายได้สัมผัสกับแรงลม แสงแดด อบอุ่นจากเตาไฟ ก็ทำให้เด็กเรียนรู้ได้มากขึ้น ครูจึงควรเตรียมความพร้อมให้เด็กเข้าใจความหมายและลักษณะที่จำเป็น เช่น

1. การให้สัมผัสรูปร่าง ขนาด เช่น รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ทรงกลม วงกลมใหญ่ เล็ก กว้าง แคบ สูง ต่ำ ยาว สั้น อ้วน ผอม เป็นต้น

2. การให้สัมผัสพื้นผิว เช่น เรียบ - ขรุขระ แข็ง - นุ่ม

การให้สัมผัสความรู้สึก เช่น เย็น ร้อน อุ่น เป็นต้น

การดมกลิ่น ทักษะอีกอย่างหนึ่งที่เด็กควรได้รับการฝึก คือการดมกลิ่น เพราะจะมีประโยชน์ต่อการเข้าใจสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น ปกติสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเราจะมีกลิ่นต่าง ๆ ทั้งกลิ่นที่น่ารื่นรมย์ และกลิ่นที่รบกวน หรือกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นสัญญาณเตือนให้เด็กทราบว่าขณะนั้นเขาอยู่ที่ไหน เช่น ถ้าได้กลิ่นอาหารก็แสดงว่าอยู่ใกล้ร้านอาหาร ใกล้ร้านขายอาหารหรือภัตตาคาร ถ้าได้กลิ่นยาก็ทราบว่าอยู่ใกล้ร้านขายยา หรือโรงพยาบาล ถ้าได้กลิ่นเหม็นก็แสดงว่าอยู่ใกล้ตลาด ใกล้กองขยะ หรือใกล้ส้วม เป็นต้น

การฝึกทักษะการดมกลิ่นก็ทำในทำนองเดียวกันกับการฝึกทักษะด้านอื่น คือแนะนำให้เด็กรู้จักและคุ้นกับกลิ่นง่าย ๆ ซึ่งอยู่ใกล้ตัวก่อน เช่น กลิ่นกับข้าว กลิ่นสบู่ กลิ่นอาหารที่สุกใหม่ ๆ กลิ่นอาหารบูด กลิ่นที่ไกลตัวออกไป อาจฝึกในขั้นต่อไป เช่น กลิ่นดอกไม้ กลิ่นน้ำมัน เป็นต้น สิ่งที่สำคัญในการฝึกการดมกลิ่นประการหนึ่งคือการฝึกให้ดมกลิ่นที่น่ารังเกียจ ที่เกิดจากตนเองและวิธีกำจัดหรือหลีกเลี่ยง เช่น กลิ่นผายลม กลิ่นตัว กลิ่นเสื้อผ้าที่สกปรก กลิ่นปาก กลิ่นอุจจาระ เป็นต้น

การใช้สายตาที่เหลืออยู่ เป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมเพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วทั้งในวงการแพทย์และการศึกษาว่า การใช้สายตาที่เหลืออยู่ไม่ได้ส่งผลให้สายตาเสื่อมลง เพราะแม้จะไม่ได้ใช้สายตาก็จะเสื่อมลงเช่นกัน ดังนั้นขณะที่เด็กยังมีสายตาอยู่จะต้องส่งเสริมให้เขาได้รับประโยชน์จากสายตาต่อการดำเนินชีวิตประจำวันให้มากที่สุด ฝึกกระตุ้นให้ใช้สายตาในการอ่าน เขียนหนังสือ แต่ถ้ามีอาการแทรกซ้อน เช่น เลืองตา ปวดตา ก็ควรแนะนำให้หยุดพักก่อนแล้วจึงกลับมาใช้สายตาใหม่ ทำเช่นนั้นจนกว่าจะชิน แต่ถ้าการฝึกเช่นนี้แล้วยังมีอาการระคายเคืองก็ควรงดใช้สายตาและควรปรึกษาจักษุแพทย์ทันที

การปฐมนิเทศและการเคลื่อนไหว (Orientation and Mobility Instruction)

ทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายจำเป็นจะต้องมีการสอนเพื่อให้เกิดบุคลิกภาพที่ดี การเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การวิ่ง การกระโดดข้าม กระโดดเขย่ง เดินแถว ม้วนตัว กระโจน ทรงตัว หมุนตัวกลับ กระแทนหัน เลี้ยวซ้าย เลี้ยวขวา ตรงไปข้างหน้า ตลอดจนการวางท่าทางการเดินหรืออริยาบทที่เหมาะสมล้วนจำเป็นต้องพัฒนา

การสอนพูด การที่เด็กมองไม่เห็นว่าคุณพูดได้อย่างไร ทำปากหรือริมฝีปากอย่างไร เด็กจะไม่รู้วิธีพูด ดังนั้นจึงต้องมีวิธีกระตุ้นให้เด็กพูด โดยเริ่มการจับมือให้เด็กสัมผัสหรือแตะที่ปากของผู้พูดขณะที่พูดคำที่ต้องการสอนให้เด็กพูด และควรเริ่มจากคำง่าย ๆ มีความหมายกับตัวเด็กและใกล้ตัวเด็กก่อนแล้วจึงเพิ่มคำให้มากขึ้นจนเป็นวลีหรือประโยคง่าย ๆ

มรรยาทในการสนทนา การทักทาย เป็นเรื่องที่ต้องฝึก เด็กไม่สามารถเรียนรู้จากการเลียนแบบได้ เด็กควรได้รับการฝึกเกี่ยวกับการใช้เสียงในการพูดไม่ให้ดังมากเกินไป หรือเบา

เกินไป ไม่แสดงอาการปฏิกิริยาแปลก ๆ ขณะพูด เช่น โยกตัว ยกไหล่ เอียงคอ เงี้ยวหูฟัง การไหว้ การก้านับ การแสดงท่าทางไม่พอใจ และควบคุมอารมณ์

การพัฒนาความคิดรวบยอด เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาศาจะมีความลำบากมาก ในการสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องตำแหน่ง ที่ตั้ง ทิศทาง หากไม่ได้รับการพัฒนา เช่น การสอนเด็กว่าสามเหลี่ยมมุมฉาก มีด้านสามด้าน และมุมสามมุม มุมหนึ่งกว้าง 90 องศา และมุมอื่นอีก 2 มุม กว้างมุมละ 45 องศา เด็กจะไม่เข้าใจว่าครูกำลังพูดถึงอะไร หากยังไม่เข้าใจว่า สามเหลี่ยมด้านมุม 90 องศา และ 45 องศา มาก่อนควรจะสอนความคิดรวบยอดเกี่ยวกับอวัยวะต่าง ๆ ทิศทาง ซ้าย ขวา ซึ่ง เจ เคิร์ก ฮอร์ดัน (2538, หน้า 32) ได้อธิบายไว้ว่าเด็กตาบอด ควรได้รับการสอนเกี่ยวกับความคิดรวบยอด โดยครูผู้สอนต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. รู้ว่าความคิดรวบยอดอะไรที่ครูกำลังพยายามสอน และสอนเพียงความคิดรวบยอดเท่านั้น
2. แสดงความคิดรวบยอดในหลาย ๆ ทาง และในหลายลักษณะการณต่าง ๆ กัน
3. ใช้ทฤษฎีการสอน W/W ซึ่งหมายถึง What ever works use it ! (อะไรก็ตามที่ใช้ได้ ใช้มัน)
4. เด็กไม่สามารถเรียนรู้ความคิดรวบยอดด้วยการฟังครูพูดเท่านั้น เขาต้องเรียนรู้ความคิดรวบยอดอย่างแท้จริง
5. จัดประสบการณ์ใหม่และแตกต่างให้แก่เด็ก เพื่อไปสร้างและเสริมความคิดรวบยอดที่มีอยู่แล้วของเด็ก

การสอนกิจวัตรประจำวัน การหัดให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง ในการกิจประจำวันได้ เช่น การรับประทานอาหาร การดื่มน้ำ การล้างมือ การล้างปาก การเช็ดปาก การแปรงฟัน การใช้ห้องน้ำ การอาบน้ำสระผม การแต่งกาย การบอกความต้องการของตนเองให้คนอื่นเข้าใจ ตลอดจนการเก็บรักษาของส่วนตัวได้อย่างมีระเบียบ

นอกจากนี้ควรฝึกมารยาททั่ว ๆ ไป เพราะข้อจำกัดทางการเห็นของเด็กทำให้เด็กไม่มีโอกาสทราบวิธีที่ควรปฏิบัติตนในสังคม เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร การเคี้ยว การตัดอาหาร

การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครูสามารถแนะแนวเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา และเด็กปกติให้มีความเอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการอยู่ร่วมกัน เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาศาจะสามารถพัฒนาความสามารถ และพึ่งพาตนเองได้มากยิ่งขึ้นหากได้เลียนแบบ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบเช่นเด็กปกติ

ในขณะเดียวกันการประสานความช่วยเหลือระหว่างบ้านและโรงเรียนก็เป็นแรงเสริม อีกด้านหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา พ่อแม่ ญาติ พี่น้องจะรับทราบ

ความก้าวหน้าในการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา สามารถเสริมต่อความก้าวหน้านั้น ให้แน่นแฟ้นถาวร การประสานความช่วยเหลือที่ง่ายที่สุด คือการพบปะพูดคุยถึงงานที่ครูกำลัง ทำอยู่กับผู้ปกครอง

เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

อุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับคนตาบอด จะมีลักษณะเฉพาะที่ใช้สำหรับฝึกทักษะพิเศษ เพื่อให้เด็กที่บกพร่องทางสายตาประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตในสังคมคนตาปกติ จึงเป็นหน้าที่ของครูพิเศษในโครงการเรียนร่วม ที่จะต้องสอนให้เด็กได้มีประสบการณ์ในการใช้อุปกรณ์ ที่จำเป็น ได้แก่

1. อักษรเบรลล์ (Braille) เป็นอักษรสำหรับคนตาบอด มีลักษณะเป็นจุดขนาดเล็ก ๆ การสอนทักษะการอ่านและเขียนอักษรเบรลล์มีความสำคัญมากต่อเด็กที่จะต้องมีการพัฒนาความสามารถในการแยกแยะจากการคลำ และความคล่องแคล่วของนิ้วมือสัมผัส
2. ดินสอและแผ่นรองเขียน (Stylus and Stale) เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการเขียนของคนตาบอดโดยเฉพาะ มีราคาถูกที่ครอบครัวสามารถซื้อให้เด็กได้นำไปใช้ทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน
3. ลูกคิด ลูกคิดเป็นเครื่องมือทางคณิตศาสตร์ที่ใช้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาได้ดีมาก จะช่วยให้วิชาคณิตศาสตร์เป็นสิ่งที่มีความหมายและน่าสนใจที่จะเรียน สามารถเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้องในการแก้โจทย์คณิตศาสตร์ ตลอดจนการใช้กล้ามเนื้อเล็กของนิ้วมือร่วมด้วย
4. อักษรเบรลล์ (Braille) การสอนเบรลล์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเด็กมีความบกพร่องทางสายตา มีพัฒนาการด้านการคลำ ทักษะการใช้นิ้วมืออย่างดีมาก่อน มิฉะนั้นการเรียนจะประสบผลสำเร็จได้ยาก
5. หนังสือแถบเสียง (Talking Book) หนังสือแถบเสียงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เป็นแถบเสียงเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะการฟัง การคิดให้แก่เด็ก
6. การพิมพ์ดีด เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ทุกคนควรเรียนพิมพ์ดีดเพราะพิมพ์ดีดจะเป็นหนทางที่เขาสามารถสื่อสารกับคนตาปกติที่อ่านอักษรเบรลล์ไม่ได้ ทักษะการพิมพ์ดีดบางคนเมื่อโตขึ้นเขาสามารถใช้ประกอบอาชีพได้ การสอนพิมพ์ดีดกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาสอนเช่นเดียวกับคนตาดี
7. ไม้เท้าขาว (White Cane) ถือเป็นสัญลักษณ์สากลของคนตาบอดที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อคนตาบอด ดังนี้
 - 1) เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าผู้ที่กำลังใช้ไม้เท้านั้นตาบอด
 - 2) ป้องกันไม่ให้กระทบกับสิ่งกีดขวางที่อยู่ข้างหน้าและตกหลุมบ่อ

3) เพื่อบอกให้ทราบถึงลักษณะของพื้นผิวที่กำลังเดินอยู่

เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกลมาก อุปกรณ์ในการเขียนและอ่านของคนที่มีความบกพร่องทางสายตาก็มีการพัฒนาไปมากเช่นกัน มีการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยทั้งในการอ่านและพิมพ์อักษรเบรลล์ โดยมีการคิดเครื่องสังเคราะห์เสียง (Speech Synthesizer) เพื่อให้เกิดเสียงในขณะพิมพ์ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตาสามารถพิมพ์อักษรปกติด้วยคอมพิวเตอร์ได้ และสามารถพิมพ์ (Print) ออกมาเป็นอักษรเบรลล์ได้ด้วยเช่นกัน หรือในทางกลับกันนักเรียนสามารถพิมพ์อักษรเบรลล์บนแป้นพิมพ์ปกติและสามารถตรวจสอบความถูกต้องด้วยอุปกรณ์ที่ติดตั้งสำหรับการตรวจสอบที่เรียกว่า เครื่องพิสูจน์ตัวอักษรเบรลล์ (Braille Display) ได้ด้วย เมื่อแน่ใจว่าพิมพ์ถูกต้องจะใช้โปรแกรมแปลงเป็นอักษรปกติ และพิมพ์ออกมาเป็นอักษรปกติได้เช่นเดียวกัน มีอุปกรณ์การอ่านอีกชนิดหนึ่งที่เรียกว่า สแกนเนอร์ (Scanner) ซึ่งสามารถอ่านอักษรปกติออกมาเป็นเสียงได้หรือสามารถอ่านอักษรปกติ และแปลออกมาเป็นอักษรเบรลล์ได้ ทำให้สะดวกในการอ่านเพราะไม่ต้องเสียเวลาพิมพ์แต่อย่างใด

การจัดการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จได้ดียิ่ง ถ้ามีการประสานความช่วยเหลือระหว่างบ้านและโรงเรียนเพื่อเป็นแรงเสริมอีกด้านหนึ่ง ที่มีผลต่อการพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา พ่อแม่ ญาติพี่น้องจะรับทราบความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา สามารถเสริมต่อความก้าวหน้าให้นักเรียนซึ่งการประสานความช่วยเหลือที่ง่ายที่สุดคือ การพบปะพูดคุยถึงงานที่ครูกำลังทำอยู่กับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม และการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา และนำมาศึกษาเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

ธีระ จันทรัตน์ (2539) ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหาร โรงเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าโรงเรียนร่วมทุกโรงเรียนมีครูเสริมวิชาการประจำอยู่โรงเรียนละ 1 คน ซึ่งต้องรับผิดชอบนักเรียนที่บกพร่องทางสายตาเรียนร่วมมากเกินไป อีกทั้งสื่ออักษรเบรลล์และอุปกรณ์ก็มีไม่เพียงพอ ซึ่งนักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างเหมือนเด็กปกติ ดังนั้นภาระหน้าที่ของครูเสริมวิชาการต้องดูแลทุกอย่างทั้งด้านการเรียนการสอน และการอยู่ร่วมกับเด็กปกติ ทางโรงเรียนสอนคนตาบอดควรพิจารณาอัตราส่วนครูเสริมวิชาการกับเด็กที่ไปเรียนร่วมให้เหมาะสม พร้อมทั้งควรขอความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชน สนับสนุนการเรียนของเด็กด้วย

ส่วน พูนศรี ยิ้มสาระ (2544) ได้วิจัยเรื่องการเรียนร่วมกันระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตากับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยศึกษาจากประชากร คือบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน 6 โรงเรียน พบว่าเด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา มีความพอใจมากในการร่วมโครงการเรียนร่วม สามารถร่วมกิจกรรมเหมือนปกติธรรมดา มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกิจกรรมกันอย่างมีความสุข โดยส่วนของครูผู้สอนใช้การเสริมแรงทางบวกอยู่เสมอ มีการพูดคุยและอธิบายซ้ำ ๆ บอกรายละเอียดเพิ่มเติมเป็นพิเศษเพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาเข้าใจ เกิดภาพพจน์ชัดเจนยิ่งขึ้น และพยายามหาจุดเด่นของเด็กเพื่อการส่งเสริมและสร้างความมั่นใจ รวมถึงปรับวิชาการจัดกิจกรรมบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา

สำหรับ ปฏิภาณ นาควิโรจน์ (2544) ได้ทำการศึกษาความสามารถในการวาดภาพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ประเภทเรียนกลาง ในระดับประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 6 – 12 ปี ในความดูแลของโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมในการวาดภาพระบายสีส่วนใหญ่ไม่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป แต่มีลักษณะพิเศษคือเด็กจะใช้ใบหน้าชิดกับกระดาษ ใช้มือลูบคลำ รูปภาพที่วาดเพื่อทราบตำแหน่งของภาพที่วาดไปแล้ว เด็กชอบวาดรูปสิ่งของเครื่องใช้ประจำวันและไม่มีการวาดภาพที่แสดงปมด้อยในความรู้สึกของตนเอง

นอกจากนี้ การวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตา เช่น Samuel P.Hayes, 1941 (อ้างใน สมทรง พันธุ์สุวรรณ, 2528, หน้า 18) พบว่าจากการทดสอบเชาว์ปัญญาของเด็กตาบอดอเมริกัน โดยใช้แบบทดสอบ Binet Intelligent Test กับเด็กตาบอดในโรงเรียนประจำ 17 แห่งพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอายุของเด็กตาบอดตอนที่สูญเสียสายตากับสติปัญญาไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด เด็กตาบอดมีความสามารถทางสติปัญญาเป็นปกติ การตาบอดมิได้ทำให้คนตาบอดมีความบกพร่องทางสติปัญญา หรือสมองพิการแต่อย่างใด เด็กตาบอดบางคนมีลักษณะฉลาด และมีไหวพริบดี มีความสามารถสูงกว่าเด็กปกติด้วยซ้ำไป ถ้าเด็กตาบอดมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอแล้ว ความสามารถทางเชาว์ปัญญาก็จะพัฒนาไปคล้าย ๆ กับเด็กปกติ

ส่วนงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน ที่มีความบกพร่องทางสายตาได้ทำโดย Luiselli, James K. (1985, pp. 77 – 82) ได้วิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนตาบอดพิการซ้ำซ้อนความบกพร่องทางการได้ยิน โดยใช้กลุ่มศึกษา 2 กลุ่ม พบว่า การใช้โปรแกรมการเสริมแรงขั้นพื้นฐาน และเทคนิคการตัดเตือนร่วมกับการเสริมแรงสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนตาบอดพิการซ้ำซ้อนความบกพร่องทางการได้ยินได้

V. Bishop, 1986 (อ้างใน การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา, 2549) ได้วิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ทำให้การเรียนร่วมประสบความสำเร็จทั้งหมด 69 ประการ พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือการยอมรับ และการยืดหยุ่นของครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชา และความสามารถในการมองเห็นของเด็ก

จากทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนพิการทางสายตามีผลกระทบต่อบุคคลที่อยู่รอบตัวคือครู เพื่อนและบุคคลอื่น ทั้งในด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล การใช้ชีวิตในสังคม และการเรียนในโรงเรียน ผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดดังกล่าว ซึ่งได้แก่ ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ความสามารถ และการรับรู้รวมทั้งบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิการเรียนร่วมมาเป็นกรอบในการศึกษา โดยศึกษาด้วยวิธีการศึกษาจากแฟ้มข้อมูลประวัติของนักเรียนกรณีศึกษา ข้อมูลจากการแปลผลแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ศึกษาด้วยวิธีการสังเกตนักเรียนจากพฤติกรรมที่มีต่อครู เพื่อน และบุคลากรในโรงเรียน และได้ใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลพฤติกรรม การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สัมพันธ์และสอดคล้องกันมากที่สุด

จากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมทางสังคมนั้น มีผลกระทบต่อบุคคลอื่นทั้งในด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การใช้ชีวิตในสังคมและการเรียนในโรงเรียน ผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดดังกล่าวซึ่งได้แก่ ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ความสามารถและการรับรู้รวมทั้งบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิการเรียนร่วมมาเป็นกรอบในการศึกษา โดยศึกษาด้วยวิธีการสังเกตการมีปฏิสัมพันธ์ต่อครู เพื่อน และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ในสถานการณ์ต่าง ๆ คือขณะเรียน ขณะเล่น ขณะอยู่กับเพื่อน และขณะอยู่คนเดียว และได้ใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลพฤติกรรมการสร้างสัมพันธภาพ กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของกรณีศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สัมพันธ์และสอดคล้องกันมากที่สุด